

پژوهشگاه قوه قضائیه
(پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی)

مجله جست‌های نقد رای

کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق نامشروع

عنوان قراردادی

ایران، قوانین و احکام
Iran. Laws, etc

عنوان و نام پدیدآور

کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق نامشروع / تنظیم و ویرایش مجید صادقی نژاد؛ گردآوری و تدوین پژوهشگاه استخراج و مطالعه رویه قضایی

مشخصات نشر

تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری

۶۶ ص؛ ۹/۵ × ۱۹ سم.

فروست

سلسله نشست‌های نقد رای

شلیک

978-600-8485-89-6

وضعیت فهرست نویسی

فیبیا

موضوع

حقوق جزا - ایران - خلاصه آرای قضایی

موضوع

Criminal law -- Iran -- Digests

موضوع

حقوق جزا - ایران - دعاوی

موضوع

Crime law -- Iran -- Cases

موضوع

کلاهبرداری و کلاهبرداریان - قوانین و مقررات - ایران

موضوع

-- Iran Swindlers and swindling -- Law and legislation

موضوع

مال حرام - قوانین و مقررات - ایران

موضوع

Illicit wealth -- Law and legislation -- Iran

نام افزوده

صادق نژاد نائینی، مجید

نام افزوده

پژوهشگاه قوه قضائیه، پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی

نام افزوده

ایران، قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات

رده پیوسته

۱۳۹۶ ۸۵/۳۸۰۰ KMH

رده بندی دیویی

۳۴۵/۵۵

شماره کتابخانه ملی

۴۷۰۶۳۰۱

وب سایت: www.iranlaws.ir - پستی: ۱۹۸۳۸۴۶۵۱۴ - تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام بعد از خروجی اوین درکه، پژوهشگاه قوه قضائیه

عنوان: کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق نامشروع

گردآوری و تدوین: پژوهشگاه استخراج و مطالعه رویه قضایی

تهیه و تنظیم: دکتر مجید صادقی نژاد

اساتید مدعو نشست:

۱. دکتر مسعودی مقام: رئیس شعبه ۶۸ دادگاه تجدیدنظر استان تهران

۲. دکتر بهرمن: عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

۳. دکتر فضلعلی: مستشار دادگاه تجدیدنظر استان تهران - مامور شعبه ۱۰۶۳ دادگاه کیفری ۲ تهران

۴. حجت الاسلام قنبری: رئیس شعبه ۴۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران

۵. جناب آقای اهورکی: معاون قضایی رئیس کل دادگستری استان تهران - رئیس شعبه ۵۶ دادگاه تجدید نظر استان تهران

۶. جناب آقای شفیع خورشیدی: رئیس شعبه ۳۹ دادگاه تجدید نظر استان تهران

۷. جناب آقای ایرانی: مستشار دادگاه تجدیدنظر استان تهران

۸. آقای جعفری شهنی: رئیس شعبه ۲۳ دادگاه تجدیدنظر استان تهران

۹. جناب آقای حیاتی

۱۰. مرحوم جناب آقای منصوری: رئیس شعبه ۳۲ دادگاه تجدیدنظر (در زمان برگزاری)

۱۱. جناب آقای ولد جانی: رئیس شعبه ۶۹ دادگاه تجدیدنظر استان تهران

۱۲. جناب آقای زجاجی: مستشار دادگاه تجدیدنظر استان تهران

نظارت فنی چاپ: منصور سعیدی

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

قیمت: ۴۰،۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۱۰۰۰ نسخه - اول ۱۳۹۶

مراکز پخش:

نمایشگاه دائمی: تهران خیابان حافظ نیش خیابان سمیه ساختمان شماره ۳ قوه قضائیه نمایشگاه دائمی

دفتر مرکزی پخش: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین درکه ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

انقلاب: ۱۹ - ۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۰۲۱

۱۵۱۹۵۶۶۰

فهرست

مقدمه ۱

منابع مستعمله با مباحث مطرح شده در جلسه ۵۷

www.ketab.ir

مقدمه

کلاهبرداری به عنوان یکی از مهم‌ترین جرایم علیه اموال و امنیت، با دارا بودن برخی خصوصیات منحصر بفرد از جمله رکن مادی پیچیده، وضعیت و شخصیت خاص مرتکبین و نحو ارتکاب جرم - که معمولاً در سطح کلان و جمعی صورت می‌گیرد و فراوان را به دام می‌اندازد - به نحوی بارز از سایر جرایم علیه اموال متمایز می‌گردد و بدین سبب دقت نظری خاص را دربارهٔ ارتکاب جنبه‌های متعدد آن می‌طلبد. بررسی ارکان تشکیل دهنده این جرم مخصوصاً رکن مادی - از منظر حقوق کیفری فنی به لحاظ تعدد اجزاء رکن مادی و ابهامات موجود در رکن قانونی (ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری) نسبت به سایر جنبه‌ها از اولویتی خاص برخوردار است. جرائم آری بزه‌ی تحت عنوان تحصیل مال از طریق نامشروع با دامنه شمولی موسع و مبهم به موجب ماده ۲ قانون مذکور ضرورت بررسی و ارایه تفسیری معقول و منطقی از این ماده را ایجاب می‌نماید. لذا تعیین دامنه شمولی دقیق و منطقی برای جرم مشمول این ماده بسیار حائز اهمیت است.

برخی اساتید معتقدند که هدف قانونگذار در زمان وضع ماده ۲ قانون تشدید^۱ در سال ۱۳۶۷ که هنوز جنگ بوده و اقتصاد ما مشکلات فراوان داشته، این بوده که امتیازاتی به بعضی افراد می‌دادند، برای کمک به جامعه و برای باز کردن دره‌ای از این جامعه و هرکسی به نحوی از انحاء امتیازاتی را از اشخاص خاص که به جهت داشتن شرایط مخصوص تفویض می‌گردد نظیر جواز صادرات و وارداتی و آنچه موافقت اصولی گفته می‌شود را در معرض خرید و فروش گذارد یا سوءاستفاده

۱. ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۲۸ شهریور ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی و اصلاح و تأیید ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام: هرکس به نحوی از انحاء امتیازاتی را که به اشخاص خاص به جهت داشتن شرایط مخصوص تفویض می‌گردد نظیر جواز صادرات و واردات و آنچه عرفاً موافقت اصولی گفته می‌شود در معرض خرید و فروش قرار دهد یا از آن سوء استفاده نماید و یا در توزیع کالاهایی که مقرر بوده طبقه خاصی توزیع نماید مرتکب تقلب شود و یا به طور کلی مالی یا وجهی تحصیل کند که طریق تحصیل آن فاقد مشروعیت قانونی بوده است مجرم است. تبصره ۱: علاوه بر رد اصل مال به مجازات سه ماه تا دو سال حبس و جزای نقدی معادل دو برابر مال به دست آمده محکوم خواهد شد. تبصره ۲: در موارد مذکور در این ماده در صورت وجود جهات تخفیف و تعلیق دادگاه مکلف به رعایت مقررات تبصره یک ماده یک این قانون خواهد بود.

کند یا در توزیع کالاهایی که مقرر بوده طبق ضوابطی توزیع شود مرتکب تخلف شود، به طور کلی مال یا وجهی تحصیل کند که طریق تحصیل آن فاقد مشروعیت قانونی بوده مجرم محسوب می‌شود. نباید عبارت تحصیل مال از طریق نامشروع را که رانتهای ماده آمده است به تنهایی و بدون توجه به صدر ماده تفسیر کرد، زیرا مطلق گرفتن عبارت کلی تحصیل هر مال نامشروع باعث خواهد شد که بنگاهی که فروش وام را آگهی کرده، آن کسی که این امتیاز وام را فروخته - در حالی که این امتیاز فقط به امثال او تعلق داشته - و شخصی هم که این مال را خریده، همه مرتکب تحصیل مال نامشروع شده‌اند. در اینصورت یک دفعه با سه مجرم روبرو خواهیم شد.^۱

از سوی دیگر، با تصویب قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶، این سؤال مطرح می‌گردد که تبدیل عواید حاصل از جرم در همه این جرایم، می‌تواند مشمول عنوان پولشویی هم قرار بگیرد یا اینکه تبدیل عواید حاصل از جرایم مثالی مانند اختلاس یا سرقت حتماً باید با نیت پنهان نمودن منشأ نامشروع این اموال صورت گیرد؟ برای نمونه، اگر سارقی مباشرت به فروش یا تبدیل اموال مسروقه نماید، در اینصورت اتهام پولشویی است یا مداخله در اموال مسروقه یا مشمول هر دو

۱. آزمایش، دکتر سید علی، ماهنامه قضاوت، شماره ۴۶، صص ۴۴-۴۳.

عنوان است و باید مطابق قواعد مربوط به تعدد اعتباری یا معنوی، مجازات اشد را اجرا نمود.

پاسخ به این سؤالات از این جهت واجد اهمیت است که پرموده‌های زیادی در رویه قضایی در این خصوص مطرح می‌گردد و قضات استنباط واحدی از قانون ندارند و لذا در این مورد رویه قضایی متشتت است. به هر حال شیوع جرایمی مانند کلاهبرداری، تصرف غیرقانونی در اموال دولتی و تحصیل مال از طریق نامشروع و پولشویی از یک‌سو، و وجود اختلاف نظر و رویه بین حقوقدانان و قضات در خصوص تشخیص و بعضاً تمایز بین این جرایم از سوی دیگر، پژوهشگاه قوه قضائیه را بر آن داشت تا با همکاری معاونت آموزش دادگستری استان تهران، مبادرت به تشکیل جامعه نقد و بررسی این موارد همراه با تحلیل رأی قضایی در مرکز دادگاه‌های تجدیدنظر استان تهران نماید و در این خصوص از قضات دادگاه‌های تجدیدنظر تهران و اساتید دانشگاهی دعوت به عمل آمد. همانان این جلسه دکتر حمید بهره‌مند (استادیار دانشکده حقوق دانشگاه تهران) و دکتر هادی فضلعلی (قاضی صادرکننده رأی بدوی) بودند که در جمع قضات حاضر (آقایان اهورکی، جبری، خورشیدی، ایرانی، جعفری، حیاتی، منصوری، ولدخانی، زجاجی، شفیعی و دکتر مسعودی‌مقام) به نقد و تحلیل موارد

مذکور پرداختند. مهمترین سؤالات و چالش‌هایی که در این جلسه مورد نقد و بررسی قرار گرفت عبارت بودند از:

- کلاهبرداری از طریق استفاده از سند مجعول، یک جرم محسوب می‌شود یا دو جرم؟

- بر فرض دو جرم محسوب شدن، آیا تعدد مادی هستند یا تعدد معنوی؟

- جعل استفاده از سند مجعول، تعدد مادی هستند یا تعدد معنوی؟

- تبیین قلمرو ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ برای صدور حکم مجازات.

- در هنگام استناد به ماده ۲ قانون تشدید، باید به صدر و ذیل آن نگاه شود و ذیل ماده مذکور باید با توجه به صدر آن در نظر گرفته شود.

- تبیین قلمرو ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی.

- تبیین رابطه بین جرم پولشویی و عواید حاصل از جرایم

مالی

پژوهشگاه قوه قضاییه، پژوهشکده استخراج

و مطالعات رویه قضایی